

HOLLANDSE “PRETENTIEËN”

Situering

Deze Hollandse pretentieën of aanspraken op de eigendom van het Laarkasteel te Reet moeten gezien worden in het heersende tijdsbeeld na de godsdienstoorlogen. Protestantse Hollanders waren langs deze kant van de grens niet erg geliefd.

Tijdens de regeerperiode van aartshertogen Albrecht en Isabella was een zekere ontspanning ingetreden. Daarvan maakten overgelopen landgenoten gebruik om hier nog zaken geregeld te krijgen. Dat deed ook de familie De Bruyn, die in die periode onmiddellijk al wat hier “los” lag liet verkopen. Na de dood van de aartshertogen brak de periode aan van de retorsie en verslechterden de relaties tot echte vijandigheid. Het is in die periode dat het kasteel van Reet opnieuw vererfd werd. Tot 1675 bleven de “Hollanders” hardnekkig hiervan hun deel opeisen tot zij in dat jaar in het ongelijk gesteld werden. Juridisch kon dit verantwoord worden door het feit dat het Laarkasteel leengoed was en dus enkel in mannelijke lijn kon vererfd worden. Hierbij zag men wel over het hoofd dat de overige familieleden hiervoor dienden gecompenseerd te worden. Echter gezien de tijdsomstandigheden behoorden zij tot de vijand en was men niet geneigd hen financiële cadeautjes te doen.

De familie Wellemans

Meester Huibrecht Wellemans, doctor in de loyen en pensionaris van de stad Mechelen, was van 1505 tot 1520 heer van Reet. Enige jaren vroeger had hij er reeds het Laarkasteel gekocht en hij had sindsdien zijn bezittingen te Reet, Rumst en Waarloos gestadig uitgebreid. Als goede edelman was hij bezorgd om de status van zijn familie veilig te stellen, reden waarom hij op zijn bezittingen een fidei-commis stelde. Daardoor werd het voor zijn nakomelingen onmogelijk om het kasteel en de bijhorende eigendommen de eerstkomende honderd jaar te verkopen. In honderd jaar kan er echter veel gebeuren en dit gold ook voor de familie Wellemans. Van de vier kinderen van meester Huibrecht

A - werd Jan priester. Hij had nauwe banden met Rumst. Hij had namelijk een natuurlijke zoon, ook Jan genaamd, die Elisabeth van Daele huwde en zich te Rumst vestigde. Hij was schilder van beroep. Vermeldenswaardig is dat voor het repareren en herschilderen van de schilderij op het St.-Blasiusaltaar in de St.-Guidokerk van Anderlecht ene Jan Wellemans zeven gulden werd betaald. Hij bezat te Rumst:

- een huis op de hoek van de Vissersstraat,
- een bunder beemd te Rumst-Onderwijckt,
- een hofstede met twee huizen op de hoek van de Vissersstraat, gekocht van Aert Staes,
- een hofstede met twee woonhuizen, brouwerij en twee visputten aan de kille.

Jan Wellemans en juffrouw Elisabeth Van Daele hadden vijf kinderen onder wie Paschijne Wellemans, echtgenote van Gheeraerd vanden Broecke alias Bruckxkens (Boekskensbeemd). Deze, weduwnaar geworden, verkocht op 21 januari 1605, aan schipper Jan Van Berckelaer een stuk grond waar eertijds een stenen huis “het stene trappeken” op stond, in het midden van de Vissersstraat, grenzend aan het Middelstraatken. Hij woonde toen te Sint-Truiden.

B - had Hubrecht twee zonen maar geen kleinkinderen,

C - huwde Margriet heer Geeraert van der Aa, heer van Waarloos, en had 3 kinderen,

- Magdalena, die religieuze werd in Bleyenbergh te Mechelen,
- Margriete, die Lauwereys Bentinck huwde, van wie een dochter, Margriete Bentinck,
- Catharina, die jonker Jean le Gros huwde, hotelmeester van keizer Karel V, borgemeester van het Vrije van Brugge. Haar kleinzoon Robert de la Tour, heer van Moriencourt, Steenwerpe en Op-Hombeek werd, na zijn nicht Margriete Bentinck, de laatste eigenaar uit de familie Wellemans van het Laarkasteel te Reet.

D - had Philip een hele reeks kinderen die allen ongehuwd bleven, behalve Anna, die Antonis De Bruyn huwde en kinderen had.

Hij erfde van zijn ouders

- vier bunder land “De Smeetsvelde”, te Rumst in de Morenhoek,
- een vierde van vijf vierendeel bos geheten “Jacobs bos”, zijnde een stuk van de bossen van Dieven onder Rumst.

Anna Wellemans en haar kinderen.

Anna Wellemans Philipsdochter huwde meester Antonis De Bruyn en had vier kinderen

- 1) Guilliam De Bruyn, priester, kapelaan van Hare Hoogheden financiën te Brussel. Hij bezat te Reet: twee bunder zaailand, den Buysman, de helft van 2 bunder land de Winckel, een half bunder eesterbos in de Notenbroekstraat, een bunder eesterbos in de Beuckelaere Hoeve, zes dagwand land, de Kinderbeemd, en drie bunder land, Puttemansveld
- 2) Jan De Bruyn, huwde Anna De Neve. Hij had een zoon Guilliam, die in 1631 Margaretha van Bullestaete huwde. Hij was de neef van Niklaes Andriessen, secretaris van Kontich en Reet, gehuwd met Cornelia de Neve
- 3) Anna De Bruyn huwde Joris Van Werchter en na diens dood Augustijn Heyns alias Smets, een zeer klein maar ijverig man.

In 1596 deed zij, om haar rechten in de fidei-commis veilig te stellen het verhef van

- twee bunder bos in de Keelstraat te Reet
- twee bunder bos gelegen bij Riemerslei te Reet

- anderhalf bunder land, de Kinderbeemd te Reet
- drie stukken land naast mekaar gelegen, groot drie bunder en genoemd de Drie Bunder.

Anna De Bruyn en Joris Van Werchter hadden twee kinderen,

- François, gehuwd met Anna Cocx, had vier kinderen, onder wie Guilliam of Willem, die pastoor werd van Willebroek,
- Maria, die de Mechelse schilder Rombout Van Avont huwde. Op 19 maart 1615 kreeg zij van haar moeder de helft van haar goederen te Reet en de helft van de goederen te St.-Katelijne-Waver in de Potteputten.

Zij hadden vier kinderen onder wie Peeter van Avont, geboren te Mechelen op 28 januari 1599. Hij werd op 29 maart 1620 in het Mechelse schildersambacht opgenomen, in 1622 meester van Sint-Lucasgilde te Antwerpen, en was een zeer vooraanstaande kunsthandelaar en uitgever van prenten. Hij overleed te Deurne in 1652. Zijn kinderen weigerden de erfenis omwille van de vele schulden waarmee het sterfhuis belast was.

- 4) Barbara De Bruyn. Zij huwde Crispiaan Van den Broeck alias Paludanus, graveur en schilder, geboren te Mechelen in 1524 en overleden in Holland vóór 6 februari 1591. Zij was leerling van Frans Floris. Hij woonde bij de Beurs, werd vrijmeester te Antwerpen in 1555 en werkte veel voor drukker Plantijn. Hij was lid van de confrerie der Romanisten van Antwerpen, samengesteld uit kunstenaars die Rome hadden bezocht. Naast een goed ontwerper, een bekwaam schilder van religieuze en geschiedkundige taferelen en van grote naakten was hij tevens een goed architect. Hij was de uitvinder van de techniek om licht- en schaduweffecten in een ets aan te brengen. Veel van zijn werken en schilderijen werden gegraveerd door Sadeler en Wiericx.

Zij hadden een dochter Barbara, geboren te Antwerpen in 1558 en vermoedelijk overleden te Den Haag. Leerlinge van haar vader en van haar voorvader Abraham de Bruyn. Zij onderscheidde zich vooral door haar kwaliteitsgravures: de meeste van haar platen zijn met een soepel en kleurrijk burijn gestoken. In 1581 huwde zij de schilder Daniel van den Queborn, sinds 1577 lid van het Sint-Lucasgilde te Antwerpen. In 1584 vertrok hij naar Holland in dienst van prins Maurits. Hij was hofschilder van Zijne Excellentie te 's-Gravenhage. Zij volgde hem na de val van Antwerpen.

Zij hadden vijf kinderen,

- Louis van den Queborn, geboren in 1580 en overleden vóór 1675, meester-schilder
- Louise en Margaretha
- Marie, die Peeter de Putter, kunstschilder, huwde. Hij was schoonbroer van Pieter de Putter en schoonvader van A. Van Beyeren en had 4 kinderen: Margaretha, Anna die Abraham van Beyeren huwde te Amsterdam, Barbara, gehuwd met Gijsbert van Tellinckhuysen, officier van gezondheid in Nederlandse diensten en Cornelis, procureur bij de Hoge Raad en bij het leenhof van 's-Gravenhage.

- In 1655, toen zij nog een verhef deed van het Laarkasteel te Reet, woonde zij te Beverswijk. In 1675, bij het afsluiten der “nederlandse pretentien” op het kasteel, werd zij nog vermeld als weduwe.
- Crispijn Van Queborn, schilder en graveerder van portretten en figuren, geboren te Den Haag in 1604 en er overleden in 1652. Hij was een leerling van zijn vader Daneel van (den) Queborn en bouwde vooral een reputatie op als kopergraveerder volgens zijn eigen modellen en volgens P. Quast, Crispyn van de Passe, Crispyn van den Broeck, H. Hondius, A. Van de Venne en anderen.

Van zodra het fidei-commis ten einde liep was de Hollandse tak te Mechelen paraat om haar rechten te laten gelden. In 1615 verkocht juffrouw Barbara Van den Broecke, weduwe Daniel Van den Queborn met haar zoon Louis Van Queborne, oud 27 jaar, en haar andere onmondige kinderen met volmacht van de regeerders van 's-Gravenhage verscheidene stukken land te Reet en te Duffel.

Haar zuster Anna had in 1598 reeds voor hen het verhef gedaan van hun rechten in al de andere goederen, stenen huis en al zijn toebehoren te Reet, “al subject die substitutie ex fidei comisse van wijlen heer en meester Huibrecht Wellemans doctoer in de rechten, haar oud-grootvader, maar alzo ‘tzelve fidei-commis bij haar en haar consoorten dood gekomen zal zijn totter vijfden lede..”.

Dit deel, het kasteel van Reet en bijhorende gronden was volgens het gangbare leenrecht steeds toegekomen aan de dichtste bloedverwant, en was op dat ogenblik in handen van hun achternicht Margriete Bentinck.

De familie schijnt ondertussen sterk verarmd te zijn. Bij het overlijden van hun nicht Margriete Bentinck brak er bijna onmiddellijk een jarenlange strijd uit tussen hen en Robert dela Tour achterkleinzoon van hun groottante Margriete Wellemans, om de toch nog rijke erfenis die de Reetse leengoederen nog uitmaakten, temeer daar de fidei-commis bijna op zijn einde liep en de goederen eindelijk zouden kunnen te gelde gemaakt worden.

Op 4 april 1629 verhieven de kinderen van Anna Wellemans de laatste maal als erfgenamen van juffrouw Margriet Bentinck hun recht in

- het hof van Lare, gelegen te Reet, bestaande uit een huis, valbruggen, grachten, daarrond liggende, met nog een vierendeel winnende land, beemden, eusels en toebehoren, groot in 't geheel omtrent vijftien bunders
- een vierde in de helft van acht blauwe kronen op het bos De Vorst
- een vierde van drie dagwand land.

Zeven jaar later, op 6 juli 1630, werd voor de rechtbank het pleit beslecht ten voordele van jonker Robert de la Tour.

Echter hierbij had men, waarschijnlijk door de tijdsomstandigheden, een deel van de familie uit het oog verloren. De afstammelingen van de naar Holland uitgeweken Barbara De Bruyn en kunstschilder Crispiaan Van den Broeck waren hun Reetse bezittingen niet vergeten. *...zich hebben geopenbaard enige pretentien van proprieteit die zekere personen, wonende in Holland zeggen te hebben op 't voorseide goed van Laer.* Op 16 oktober 1655, “het proces hangende ongedecideerd voor den hove van Brabant” deed de laatste tak van de familie Wellemans nog haar rechten of “pretentien” gelden op het domein. Louis, Margriete, Crispiaan en Louise van Queborn, wonende te 's-Gravenhage, machtigden toen hun zuster Maria, gehuwd met Peeter De Putter, uit Beverswijk, om in hun naam de zaak af te handelen. Deze “pretentien” kregen slechts op 6 april 1674 voor de raad van Brabant hun definitief beslag. De eisen uit Holland werden definitief afgewezen.

Leo Vermeulen

Geraadpleegd

RAA Oud archief Rumst no 26, no 60 en Leenhof Mechelen nr. 6

ARB Familiearchief vanden Branden de Reeth en Archief Laarkasteel Reet

OGA Kontich Schepenregister nr. 32 en nr. 360

SAM Nots Van de Venne nr. 1736 en Nots Van Harlingen nr. 901

F. A. Van Puymbroeck: De Franciscanen te Mechelen. Gent 1893